

A black and white close-up portrait of a woman with dark, wavy hair, looking directly at the camera with a neutral expression. The lighting is soft, highlighting her facial features.

SAIMA HARMAJA KOOTUT RUNOT

sekä runoilijakehitys päiväkirjojen ja kirjeiden valossa

WSOY

KOOTUT RUNOT

SEKÄ RUNOILIJAKEHITYS
PÄIVÄKIRJOJEN JA KIRJEIDEN VALOSSA

© SAIMA HARMAJAN OIKEUDENOMISTAJA JA WSOY 2013
ENSIMMÄINEN PAINOS ILMESTYI 1938. JUHLAVUODEN 2013 LAITOS
NOUDATTA TOISTA, TÄYDENNETTYÄ LAITOSTA VUODELTA 1942.

ISBN 978-951-0-39652-0

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

LAURA HARMAJA

Esipuhe toiseen painokseen 9

SAIMA HARMAJA

Oma elämäkerta 11

OTTEITA PÄIVÄKIRJOISTA JA

KIRJEITÄ 15

I kesäkuu 1925 –

toukokuu 1927 15

II kesäkuu 1927 –

elokuu 1928 53

III syyskuu 1928 –

kesäkuu 1930 99

IV syyskuu 1930 –

joulukuu 1931 133

V tammikuu –

joulukuu 1932 169

VI tammikuu –

syyskuu 1933 203

VII syyskuu –

joulukuu 1933 221

VIII joulukuu 1933 –

maaliskuu 1937 261

HUHTIKUU 301

Huhtikuu 303

Sairas I 305

II 306

III 307

IV 308

Lokakuu 309

Noita 310

Valvoja 311

Ruskea sisar 312

Sateisena yönä 313

Edith Södergran 314

Syysilta 315

Voittaja 316

Sininen ilta 317

Veturilaulu 318

Yö tasangolla 319

Armahdus 320

Kevätilta 321

Rannalla 322

Aamu 323

Pilvinen päivä 324

Sateen jälkeen 325

Peipponen 326

Kevät 327
Herääminen 328
Siemenet 330
Sairaalassa 331
Väkevä kukka 332
Syysmetsässä 334
Hämärissä 335
Jäätyvä järvi 336
Rajalla 337
Taottu sydän 339
Laulu sisarelle varjojen maassa 340

SATEEN JÄLKEEN 343

Riemu 345
Lumous 346
Sireenit 347
Aamunkoitteessa 348
Contemplatio 349
Hämärtyessä 350
Onnellinen ilta 351
Tuska 352
Ukkoskesänä 354
Sadonkorjuu 356
Kultaisia lehtiä 358
Peto 360
Kuutamonaatti 361
Lähteiden maassa 362
Myöhäinen tuoksu 364
Tähdenlento 365
Perhosen haudalla 366
Sidottu 368
Haavoittumaton 369
Perhosen sielu 370
Hautausmaalla 371

Huhtikuun kuutamo 373
Keijukaissatu 375
Toukokuun sade 378
Kesäkuun sade 379
Kultainen päivä 381
Salaisuus 383
Aamun kuoro 384
Heinäkuun sade 386
Heinäkuun aalloilla 387
Kukka ja perhonen 388
Koivu ja tähti 389
Odotus 391
Syysaamun uinti 393
Silkkikuiikka 395
Suven mentyä 396
Iltarukous 398
Kruunauskirkossa 400
Karpaateilla 401
Balatonilla 403
Yöllinen ajo 404
Aamu alpeilla 406
Välimeren aamu 407
Sade vuorilla 408
Kaipaus 409
Ukkosen jälkeen 410
Hajuherneet 411
Legenda 413
Aleksis kiven haudalla 416
Rukous 418
Inkerin rajalla 420

HUNNUTETTU 423
Sumussa I 425
II 426

III 427
IV 428
Yöllinen vieras 429
Alistuminen 430
Kivussa 431
Rakkauden tyttäret 432
Pelastettu 433
Heikko 434
Lumoissa 435
Yö ja sairas 436
Oi lapsi, sun seimesi luokse 437
Uni lähti 438
Pilvi ja kuilu 439
Itävä sydän 440
Varjometsässä 441
Kieloniityllä 443
Aurinkoinen aamu 444
Nuori enkeli 445
Pieni Helena 449
Riisu siipeni! 450
Kotiinpääsy 451
Outi talvitie 452
Rakas sisko 453
Nyt varjo vain 455
Pääsiäisaamuna 456
Julma kirkkaus 457
Unen silta 459
Haudattu sydän 461
Auran alla 462
Kaipausta kevätsateessa 463
Paluu 465
Sade seinän takana 467
Pieni näkijä 468
Tyhjä syli 471

Uhri 472
Kuumeessa 474
Uni 475
Onni 476
Lintu 477
Sinulle 478
Väsyvä 479

KAUKAINEN MAA 481
Aamubarhain 483
Olkoon niin! 484
Mentyäsi 485
Oven takana 487
Eksyneet 489
Omistaminen 490
Kalypson kohtalo 491
Levoton uni 493
Meri 495
Sinun kukkasi 496
Hymy 497
Tähti 498
Tähdetön ilta 499
Talven taittuessa 501
Verkossa 503
Kallioon itänyt 504
Läheisyys 505
Aamutervehdys 506
Kuva 507
Syttyen 509
Tulkoon 510
Onnellinen aamu 511
Ruusu 512
Sairaalassa 513
Taakka 514

Rukous 515
Sydäntalvella 516
Tulta 517
Odotuksen jälkeen 518
Kaksi liekkiä 519
Ero 521
»Henkipatto rakkaus» 522
Kovinta 523
Unohtus 524
Valo ja varjo 526
Halki avaruuden 527
Tapaaminen 529
Kuunvalo 530
Kaukaa tullut 531
Krookus 532
Päivien valo 533
Öisin, milloin taudin kouriin
 havaan 534
Näkymätön kuutamo 535
Ihana on talvipäivä 536
Aamuhiihto 537
Kaukainen maa 538
Muistan 540
On maa 541
Kehto ja kuilu 543
Valo haudalla 544
Miksi pelkäisin? 545
Odottaja 546
Ensimmäinen kevätpäivä 547
Rakas kuolema 548

JÄLKISATOA 549
Mietelmä 551
On järvi niinkuin autuudesta
 heijastus 552

Paisuvat silmut 553
Laulu pienestä enkelistä 554
Hurmio 555
Iltapäivä satamassa 556
Lähde 557
Kahle 558
Arimman onnen hetki 559
Oi sinä, kauan itkemäni 560
Ero 561
Viha 562
Pääsiäisenä 563
Sun sydämesi ovia 564
Lentoretki 565
Nurmilintu 567
Pohjaan asti 568
Toipuva 569
Koti-ikävä 570
Vajoaminen 571
Yhteistyötä 572
Aamua kohti 573

SUOMENNOKSIA 577
Sireenien aikaan 579
Kuu ja satakieli 580
Pikku Inga 581
Laulujen kirjasta I 582
II 583
III 584
Ballaadi 585
Sitä ymmärrä en, en usko 586
Hyvää yötä 587
Maria luona ikkunan 588
Timantti hangella 589
Paimenpoika 590

ESIPUHE TOISEEN PAINOKSEEN

Ne päiväkirjanotteet, jotka liittyivät Saima Harmajan »Koottujen runojen» ensi painokseen vuonna 1938, eivät edustaneet kaikkia hänen päiväkirjojaan samalla tavoin. Niihin sisältyi varsinaisesta lapsuudenajasta vain aivan lyhyt esitys ja sitä paitsi ne päättyivät jo vuonna 1932, runoilijan ollessa 19-vuotias; myöhemmät päiväkirjat oli jätetty kokonaan pois. Tätä karsintoa on sekä teoksen arvostelijoiden että lukevan yleisön taholta usein pahoiteltu, ja sen johdosta olen ryhtynyt saattamaan päiväkirjoja laajemmalti julkisuuteen. Siten jo joulukuksi 1939 ilmestyi 12–13-vuotiaan Saiman päiväkirjoista supistelma nimellä »Elämän auetessa».

Nyt julkaistavassa »Koottujen runojen» toisessa painoksessa on entisiä päiväkirjanotteita myös muutamissa kohdissa, varsinkin lopulla, jonkun verran täydennetty. Sitä paitsi on tähän päiväkirjaosaan nyt liitetty kolme kokonaan uutta lukua (VI–VIII), jotka sisältävät esityksen Saima Harmajan myöhemmistä vuosista 1933–37, hänen kypsemmältä kaudeltaan, jolloin hän suoritti pääosan runoilijantehtävästään. Kun päiväkirjat suorasanaisiin merkintöihin nähden olivat tänä aikana paljon niukemmat kuin varhaisemmin, sisältäen lopuksi pelkästään runoja, on täydennykseksi käytetty runoilijan kirjeitä, joissa myös hänen huumoriaan esiintyy. Näistä oli suuri osa kirjoitettu hänen veljelleen Tapani Harmajalle, joka kaatui ilmataistelussa helmikuun 1 päivänä 1940; ne löytyivät tämän jälkeenjättämistä papereista.

Päiväkirjamerkinnoista mainituilta myöhemmiltä vuosilta on tässä julkaistu enin osa. Sekä päiväkirjan tekstiä että kirjeitä on lyhennelty, mutta tässä, samoin kuin ensi painoksen ja »Elämän auetessa» -teoksen

sisältämässä otteissa, on esitys muuten säilytetty mahdollisimman koskemattomana, joitakin selventäviä sanoja tai yhteensovitteluja, muutamien henkilönnimien peittämistä ym. pikkuseikkoja lukuun ottamatta.

Niissä osissa päiväkirjaa, joissa suorasanaisten esityksen väliin on jäänyt joitakin aikoja vain runojen varaan, on nämä mainittu alaviitoissa. Loppuvuosilta, jolloin runot täyttävät melkein koko päiväkirjan, ei niitä ole tässä enää lueteltu. Nehän muodostavat suurimman osan viimeisiä runokokoelmia »Hunnutettu» ja »Kaukainen maa», joihin nyt myös on, asianomaisiin yhteyksiinsä, siirretty muutamia runoja ensi painoksen »Jälkisadosta». Kun aikajärjestys käy ilmi runoihin liitetyistä päivämääristä, voi kokoelmien avulla seurata runoilijan elämää ja mielialoja myös loppuaikoina, joilta puuttuu suorasanaisia merkintöjä ja kirjeitä.

Osastoon »Jälkisatoa» on nyt sijoitettu viisi runoa päiväkirjanotteista vuosilta 1927–32. Muuten tämä osasto käsittää sellaisia runoja vuosilta 1933–34, joita runoilija ei itse julkaissut muiden samanaikaisten mukana eikä myöskään ollut asettanut julkaistavaksi tarkoitettujen joukkoon.

Tähän uuteen painokseen on myös otettu muutamia ennen julkaisemattomia runoja: »Nyt varjoa vain» (s. 455), »Kovinta» (s. 523), »Oi sinä, kauan itkemäni» (s. 561), »Sun sydämesi ovia» (s. 565) ja »Yhteistyötä» (s. 573). Pois on jätetty ensi painoksessa ollut »Miten nuorena kuolla on autuas», joka olikin käänös virolaisen H. Visnapuun sankarirunon ensi säkeistöstä.

Muuten viittaaan ensi painoksen esipuheessa antamiini selityksiin.

Lohjan Heimossa lokakuussa 1941.

Laura Harmaja.

Oma elämäkerta.¹

Nimeni on *Saima* Rauha Maria *Harmaja*, enkä ole salanimeä käyttänyt, paitsi aikanaan »Pääskysessä». Olen syntynyt toukokuun 8 p:nä 1913 Helsingissä, jossa sitten olen aina talvisin asunut. Vanhempani ovat filtri Leo Harmaja ja maisteri Laura Genetz. Kaikki kesäni, paitsi yhtä, olen viettänyt Lohjan Jalassaarella, joka on minulle rakkain seutu maan päällä. Suorastaan ihmettelen, että on olemassa niin paljon ihmisiä, jotka nöyrästi tyytyvät muihin kesäpaikkoihin. Koivikko-huvilassamme Heimossa on mieleni aina onnellisin ja tasapainoisin. Melkein kaikki luonnonrunojeni kesäiset aiheet ovat näiltä seuduilta.

Koulunkäyntiäni haittasi 13-vuotiaasta asti vaikea kehitysiän raskasmielisyys ja uudistuva sairasteleminen. Ellei minulla olisi ollut hiukan vanhempaa sisartani Outia, joka aina oli paras ystäväni ja auttoi minua kuin todellinen hermolääkäri, olisivat nämä vuodet olleet hyvin pimeitä. Kerran olin koko lukuvuoden poissa koulustakin, 16-vuotiaana, mutta silloin pääsin äitini kanssa ulkomaille, jolta matkalta palasin takaisin kouluun, todella parantuneena katarristani, unettomuudesta ja ennen kaikkea »maailmantuskasta». Mutta matematiikan puristaessa aivojani ulkoapäin ja runojen alkaessa yhä voimakkaammin puristaa sisältäpäin olivat viimeisetkin kouluvuoteni raskaita. Harvinaisen hyvä ja hauska toverielämä antoi niille sentään myös vauhtia ja iloa. Abiturenttivuoteni syyslukukaudeksi jouduin

¹ Laadittu WSOY:n suunnittelema suomalaisten kirjailijoiden elämäkertateoksia varten.

Nummelan parantolaan, jossa viettämäni aika oli henkisesti melkein ylivoimainen, vaikka en tuntenutkaan itseäni juuri lainkaan sairaaksi. Jouluksi pääsin kotiin melkein terveenä, ja tulin kuin tulinkin ylioppilaaksi yhdessä toverieni kanssa keväällä 1932 – tosin laskematta oikein ainoatakaan laskua. Yliopistossa opiskelin hiljalleen kirjallisuudenhistoriaa ja uusia kieliä suorittamatta kuitenkaan muuta kuin yhden approbaturin, nim. ihailemalleni prof. Yrjö Hirnille. Tämän jälkeen jouduin onnettomasti järjestetyille Italian matkalle, jolla sairastuin ja jolta palattuani olen maannut keuhkotaudissa, viimeksi täysin vuoteenomana kesäkuun alusta 1936.

Aikaisemmin olen matkustellut Savossa ja Karjalassa sekä tehnyt turistimatkan Ruotsiin ja Eestin kautta Keski-Eurooppaan. Eestissä opiskelin sitä paitsi Tarton yliopistossa syyslukukauden 1933.

Kirjallisen herätyksen katson saaneeni silloin, kun sisareni panttiin valmistavaan kouluun ja minä ikävissäni aloin lukea hänen kirjojaan ja opettelun kirjoittamaan. Itse olin varmasti vasta valmistavassa koulussa, kun hänen historian kirjastaan tutustuin Kreikan jumaliin, joista jokaisesta innostuin kirjoittamaan runon. Linaan niistä tähän yhden, joka on jäänyt muistiini.

»Heera, taivaan valtijat,
jumalattarien jumalatar,
Sun vaunujat vetävät riikinkukot,
sinun linnassas on kultaiset lukot,
sä olet ylpeä arvostas
– vaan pysy sentään alallas!
Muista Kreikan valtioita,
eläkä ylistyslauleloita.»

Noin 7-vuotiaasta asti olen sitten kirjoittanut ilman pitempiä taukoja muuta kuin 10–12-vuotiaana, jolloin olin terveimmilläni enkä välittänyt muusta kuin ulkoleikeistä. Runo ja proosa vaihtelivat varhaisimmissa yrityksissäni, mutta näytelmiä olen kirjoittanut vain yhden; se oli hyvin kaunis, kolmenäytöksinen ja runopukuinen, nimeltään »Äidin

pelastus»¹. Sisareni ja minä näyttelimme sen toveriemme kanssa minun ollessani toisella luokalla isossa koulussa. Aikaihmiset nauroivat tekelelleni kuollakseen, mutta äitini vanha setä, säveltäjä Emil Genetz kuuluu menneen vakavaksi ja sanoneen: »Elkää te naurako, ettekö huomaa, mikä fantasia siihen on tarvittu, kun hän on saanut kaiken tuon rakennetuksi.» Näitä ja aikaisempia lapsuuteni vuosia on äitini kuvannut julkaisemissaan lapsikertomuskirjoissa, joissa minä nuorempana ja aina äänessä olevana sisarena olen helposti tunnistettavissa.

Perästäpäin olen ollut vanhemmilleni kiitollinen siitä, etteivät he minua milloinkaan yllyttäneet kirjoittamaan eivätkä tehneet numeroa runoistani. Täten ne jäivät ikään kuin omaksi intiimiksi asiakseni, ja minä totuinkin aina kirjoittamaan vain mieleni pakosta, ilman huomion herättämisen kiihoketta, joka näin varhaisessa iässä – jos myöhemminkin – varmaan olisi ollut turmiollista. Niinpä surin ja häpesin sydämeni pohjasta, kun koulussa jouduin runoistani »kiinni». Ensimmäisellä luokalla olin kirjoittanut opettajista kuvailevia runoja, jotka kulkeutuivat opettajahuoneeseen asti, vaikka olin kaikilta ystäviltäni vaatinut ankaran vaitiolon lupauksen. Kun pari opettajaa pyysi minulta runojani nähdä ja muutkin tuntuivat nauravan asiaa, pelkäsin suorastaan kouluun menoa. Tällainen »kuuluisuus», jonka imartelevaisuutta en lainkaan tajunnut, oli minulle aivan sietämätön. Sen jälkeen arasteilin runojani koko kouluajan.

Viidentoistavuotiaana liityin Nuoren Voiman Liittoon, josta olin jo pari vuotta aikaisemmin saanut kovin suopean arvostelun runoistani. Tämä arvostelu oli minulle suunnattomaksi avuksi, samoin kuin myöhemmin hopeamerkinäytteeni yksityiskohtainen arvosteleminen. Miten paljon helpompi olikaan pyytää tuomiotaan vierailta! Kotona näytin niihin aikoihin runojani vain siskolleni. Jonkun uskalsin tarjota »Nuoreen Voimaankin». Kouluvuosina tutustuin perin pohjin »nuoriin runoilijoihin», joiden voittoretki silloin alkoi ja joiden kielen käsittelestä varmaan opin paljon. Enemmän vaikutusta katson silloin saaneeni

¹ Lapsuudenaikaisista vihkoista löytyi toinenkin näytelmä »Ebban ryöstös», mutta se näkyy tekijältä unohtuneen.

Edith Södergranilta ja myöhemmin Uuno Kailaalta. Muuten ovat minuun kai Kivi ja Dante syvimmin vaikuttaneet. Sen sijaan Paul Valéry, jonka vaikutuksesta runoihini parikin arvostelijaa on huomauttanut, on minulle melko tuntematon. En ole koskaan edes suomeksi jaksanut lukea loppuun hänen kuuluisaa runoaan »Kalmisto meren rannalla», jonka jälkiä eräs arvostelija erikoisesti oli näkevinään runoissani. Kerta kerran jälkeen olen yrittänyt, mutta ainakin päästyäni kohtaan »ikuisuus, laiha, kullattu ja musta», ovat aivoni kieltäytyneet olemasta jatkossa mukana. Taidan itse olla nykyään verraten lähellä ikuisuutta ja sen johdosta äärettömän laiha, mutta en sittenkään voi tunnustaa näillä kahdella käsitteellä olevan mitään tekemistä toistensa kanssa.

Varmasti voimakkaampina kuin kirjallisuudesta saamani vaikutukset tuntuvat runoissanikin kuitenkin kotini ja omaisteni antamat. Senpä vuoksi aihepiiriäni lieneekin aina sanottu kapeaksi.

Mielikirjailijani ovat nykyään Kivi, Dante ja – P.G. Wodehouse. Lempiharrastukseni on lapsivuoteeseen kuolleen rakkaan sisareni vuoden vanha tytär, jonka jokapäiväinen käynti vuoteeni lähellä on suurin iloni.

Olen julkaissut runokokoelmat »Huhtikuu» keväällä 1932, »Sateen jälkeen» syksyllä 1935 ja »Hunnutettu» syksyllä 1936.

Saima Harmaja.

Otteita päiväkirjoista ja kirjeitä

I

*Päiväkirja alkaa vuonna 1925. »Minun täytyy kirjoittaa».
»Metsä on paras kirkko». Koulunkäynti häiriytyy.
Nuoren Voiman arvostelu keväällä 1927.*

6. 6. 1925. HEIMOSSA LOHJALLA.

Ah, nyt me olemme jo maalla! Täällä on niin ihanaa. Ei läksyjä eikä mitään muitakaan huolia; astiainkuivuu ja Kirstin hoito ovat ainoat sanottavat työmme.

13. 6.

Olen nykyään laittanut paljon runoja. Kaupungissa kirjoitin »Satumaa» ja »Mitä tuuli kertoo –?». Täällä kirjoitin »Kesä», »Meri» ja »Lealleni». Olen ollut kauhean haaveellisella päällä kirjoittaessani noita runoja.

Minä olen huomannut, että runoihini voin panna semmoista, mitä en koskaan ole tuntenut, niihin voin panna semmoista, mitä en koskaan ole nähnyt, semmoista, mitä vain kuvittelen. Enkä minä voi niitä kirjoittaa milloin hyvänsä. Mutta toisinaan (tai varsin usein) minun *täytyy* kirjoittaa. Jotain sisässäni ikään kuin tahtoo tulla esiin. Enkä minä voi sitä ilmituoda muuten kuin runoissani.

11. 8.

Olimme toissapäivänä huviretkellä Sikoniemessä. Se on kauhea nimi, mutta paikka on Jalassaaren kaunein. Ei missään ole niin valkoisia koi-
vuja – on aivan ihmeellistä, miten valkoisia ne voivat olla, niissä on

mustia täpliä tuskin nimeksi. On ihanaa, kun aurinko pilkistää esiin koivujen välistä ja kultaa niiden rungot – oi, se ihan koskee sydämeen. Ei missään ole niin pehmeätä sammalta, niin hienoa ruohoa, niin siroja sananjalkoja, niin ihanaa valkoista hiekkarantaa.

29. 8.

Huomenna lähdemme. Voi, se on niin surkeata! Kesä, ihana, lämmin, kultainen kesä on lopussa.

13. 10. HELSINGISSÄ.

Koska minä nyt aloitan päiväkirjaa, niin minun kai pitää esittää itseni. Minä olen aika lihava ja aika pitkä, teerenpilkkuinen otus. Minulla on pitkä kellanpunainen palmikko ja merenvihreät tai ruskeanharmaat silmät. Ja minulla on lyhyt kaula ja kamala laulunääni ja olen hirmuisen löppö, mutta hyväpäinen. Ja lempinimeni on Prätinä.

Meillä oli hyvin hauska Mossen tunti. Opettaja torui minua vallattomuudesta ja kysyi, kuinka minulla voi olla niin hiljainen sisar kuin Outi (siskoni, joka on kaksi luokkaa ylempänä). »Vastakohdat etsivät toisiaan», vastasin nauraen. Ja silloin Mossekin rupesi nauramaan unohtaen kokonaan torumisen.

Ei mulla oo laulunääntä –
en laulaa, en soittaa ma voi!

— — —

Miks sieluni riemut ja tuskat sen
saa painona jäädä mun syömmellen?
Mitä tehnyt ma oon, kun en laulaa voi?
Oi miksi, oi miksi ei ääneni soi?

Kesällä 1925

13. I. 1926.

Oi, minä en voi tunnustaa kenellekään, miten katkerasti minä suren sitä, etten osaa laulaa. Asia on näet siten, että minä ollessani toisella luokalla erosin laulutunneista. Meillä on näet liian vaativa opettaja minun-

kaltaiselleni musiikkinerolle, jolla on 5 laulussa. Minä en voinut yhtään seurata mukana. Ja nyt minä kadun koko eroamistani, vaikkapa sitten viitonen loistais kiitettävien ja tyydyttävien numeroitteni joukossa.

Minä nimittäin *tahdon* tulla näyttelijättäreksi. Ja kuinka minus-ta koskaan voisi tulla hyvä näyttelijätär, kun en osaa laulaa? Oi, miksi minä en osaa laulaa! Se on minun sydänsuruni. Se on minun arka kohtani. Mutta minä en näytä kellekään, miten se minuun koskee. Ei kukaan muu kuin Outi tiedä, mikä on arka kohtani. En usko hänen mistään hinnasta siihen koskevan. Rakas Outi!

16. 1.

Tänään on toinen päivä koulua. Minulla oli kauhean hauskaa.

Ennen Mossen tuntia löin vetoa Antin kanssa. Hän väitti, etten voisi olla *aivan* hiljaa tunnilla, ja minä väitin voivani. Vedossa oli vain kunnia kysymyksessä, sillä Antti selitti olevansa niin jalo, ettei tahtois tuottaa minulle häviötä.

Luokka oli kiihkoissaan. Kukaan ei uskonut, että minä voisin olla hiljaa. Kaikki nauroivat pelkälle ajatuksellekin katketakseen.

Minua harmitti ja päätin, että *olen* hiljaa.

Luokan pojat ehättivät heti kertomaan Mosselle. »No, saadaanpa nähdä», nauroi Mosse epäuskoisena.

Kaikki tirskkumaan. Ystäväni sääliittelivät minua, mutta ei edes Lea¹ uskonut.

Tunti alkoi. Kaikkien luokan poikien ja useimpien tyttöjen naama oli kääntynyt minuun. Mosse hymyili merkittävästi ja huvitettuna.

Olin aivan suurenmoinen! Hymyilin laimeasti Mossen onnistuneimmille vitseille ja poikien irvistelylle. Kaikki olivat hämmästyksellä lyödyt. – Tunnin loputtua sain vastaanottaa innostuneet onnittelet.

Käytävässä olin vielä siivosti. Mutta portaissa kajahti hurja riemuhuutoni. Ja minulla on pahoja epäilyksiä huomista kohtaan, silloin on näet *kaksi* Mossen tuntia.

¹ Lea Jännes oli Saiman serkku, luokkatoveri ja »sydänystävä».

13. 3.

En ole taas pitkään aikaan muistanut sinua, päiväkirjani. Mutta kesken kaiken minun pitäisi ristiä sinut. Minkä nimen sinulle antaisin? Maija? Niin, tietysti Maija! Sinä olet niin kultainen, Maija, et koskaan kieroile etkä ole kärsimätön, minä rakastan Sinua! *Sinä* et ikinä pettäisi minua. Sinä olet enemmän kuin inhimillinen ystävä. Sinulle voin avata sydämeni.

Hui, kuinka minä oikeastaan olen tylsä. Minä olen niin hirveän ujo ja saamaton aikaihmissen seurassa. Toisia minä en pelkää yhtään, ja toisia minä suorastaan vapisen. Kun minulta kysytään jotain, tulen heti punaiseksi ja hirveäksi ja änkytän hyvin tyhmän vastauksen. Minä, joka kaikissa ikäisteni kutsuissa ensin »sulatan jään» ja läpätän koko ajan ja pidän ihmisiä hyvällä tuulella (usein) ja olen milloin enemmän, milloin vähemmän »keskus».

Lea puhuu aina luontevasti eikä koskaan hämmenny. Hän laulaa ihanasti ja tanssii hienosti ja piirustaa (niitä kaikkia en minä osaa yhtään). Oi, kunpa olisin hän! Mutta ei – 1000 kertaa mieluummin olen oma itseni kaikkine vikoineni ja puutteineni. Lea ei voi kertoa tunteitaan runoille. Jos hänellä on »sieluntuskia», mistä hän saa rauhan? Jos hän on hirvittävän onnellinen, miten hän voi purkaa tunteensa?

28. 6. HEIMOSSA.

Luin Hilda Käkikosken elämäkertaa. Hän on ihanteeni. Tietysti naisasia on ehdottomasti oikea. Mielestäni ei ole kysymystäkään muusta. Mutta tiedätkö, joskus minusta tuntuu, että naisilla on sittenkin joku jalompi elämäntyö kuin oppiarvot, »harrastukset», julkinen toiminta jne. Luulen, että Jumala loi heidät kodin vaalijoiksi, lasten hoitajiksi, pienimmiksi, jotka ovat suurimmat. Mutta nykyaikainen nainen, joka kaiken muun maailmassa kehittyessä on luonnollisesti myös itse kehittynyt, tahtoo miehen elämän oikeudet. Ja mielestäni on väärin, on ikiväärin, ellei hänelle niitä anneta! Ja uskon, että se on Jumalan tahto.

Se on selittämätöntä!

10. 7.

Oi Maija! Olen vieläkin aivan kuohuksissani. Isä on koettanut ajaa järkeä itsepäisiin aivoihini, ja äiti on säästänyt häntä »hiehonkatseillaan».

Nim. tällaisilla. »Niin-kun-minä-olin-sinun-ikäisesi-intoilin-minä-kin-sinun-laillasi-mutta-nuoruus-ja-hulluus-vanhuus-ja-viisaus. Usko-se-nuori-ystäväni!»

Tietysti he ajattelevat minun parastani ja rakastavat minua jne. Uskon, mutta en *tahdo* ymmärtää. Kaikki, mitä he sanovat, vahvistaa vain omaa »tyhmää» ajatussuuntaani.

»Toivoisin, että sinä uskoisit nyt tämän asian etkä ehdoin tahdoin löisi päätäsi seinään», sanoi isä herttaisesti, vaikka tuolla »olen-minä-kin-ollut-nuori»-sävyllä.

Tietysti isän mielipide on *viisaampi* ja *kokeneempi*. Siinä on tervettä järkeä jne.

Minä *vihaan* tervettä järkeä. (Se on melkein ruumiillistunut käsite.)

Tietysti se, että minä panen vastaan, on *tyhmää* jne.

Mutta en aio peräytyä, ennen kuin olen lyönyt *itse* pääni seinään!

Kirjoitan tätä vuoteessa ja tuskin näen kirjaimia. Mutta minun täytyy kirjoittaa.

16. 7.

Oikeastaan minun pitäisi joskus esitellä sinulle meidän perhe. – – Outi on vanhin meistä lapsista. Luonteeltaan hän on aika kiivas, mutta hillitsee itsensä hyvin. Hän on tervejärkinen, käytännöllinen, lahjakas, viisas (erittäin naisellinen). Hän on umpimielinen useimmille eikä hän minullekaan (luullakseni) kerro kaikkia tunteitaan. Mutta hän on niin äärettömän ymmärtäväinen ja herttainen, esim. myöhään illalla, kun minä saan »innon päälleni» ja minun täytyy nousta vuoteestani ja *kirjoittaa*.

9. 8.

Istun taas »Kodissa».

Täällä on Jumala. Oi, metsä on paras kirkko. Kuuset, tummat, ihanat kuuset seininä ja pilareina, pehmeä, samettimainen sammal lattiana, taivas, kirkas, ääretön, hohtava, kattona. Ja kaikkialla on Jumala – kuusen

kätköissä, kukkien tuoksussa, lintujen laulussa, maan kukkeudessa, veden välkynnässä, auringon kullassa taivaan ikisinessä ja oi – omassa sydämesäni! Minä tunnen sen. Jumalan rakkaus on kaikkialla!

17. 8.

Voi, eikö ole hullua, että olen parantumaton. Suuret runoilijat eivät vähääkään tunnu vaikuttavan minun tunne-elämääni. Luulin, että esim. Goethe kokonaan vaimentaisi minun kunnianhimoni, mutta ei sinnepäinkään. Se tuntuu suorastaan nenäkkäältä!

Luin Koidulan elämäkerran ja värisin hänen runojensa jumalallisuudesta. Seuraus – kirjoitin kaksi runoa.

Luin Isa Aspin elämäkerran – se tosin laimensi kunnianhimoani. Huomasin, että hän 12-vuotiaana oli kirjoittanut paljon, paljon parempia runoja kuin minä vuosi sitten. – Oi, kuinka minä ihailen häntä! Mutta luettuani hänen elämäkertansa – kirjoitin kolme runoa. Nuo suuret runoilijat herättävät minussa epämääräisen kaihon, joka ilmenee runoissani. *Minun täytyy kirjoittaa*. Miten yksinkertaisesti riutuisin ilman kynää ja paperia.

31. 8.

Olin eilen metsässä. En ole koskaan ollut siellä niin myöhään. Metsä yöllä on niin ihana! Ja tähtitaivas! Niin ikiääretön, niin ikivaltava! Minä istuin ja katselin. Tähdet tenhosivat minut. Ne välkkyivät, välkkyivät. Ne nostivat minun mieleni maan mataluudesta. Ne puhdistivat minun sieluni. Ne kirkastivat minun ajatukseni. Ja oi, kuinka rukoilin. Ei, en rukoillut, tunsin Jumalan ja puhuin hänelle. Minun sieluni oli runoja ja rukouksia tulvillaan. Oi, kuinka tuntee oman pienuutensa, oman mitättömyytensä tähtitaivaan alla!

5. 9. HELSINGISSÄ.

Tiedätkö, Maija, että oikea Saima ei ole yhtään se Saima, jonka useimmat tuntevat. Tavallinen Saima toverieni ja ikäisteni tuttavien seurassa on iloinen, löpöttelevä, kiihkeä, »intoileva», väittelynhaluinen Saima, kiivas, oikullinen, sukkela, vaihteleva, teräväkielinen Saima. Mutta

minä en ole ensinkään se Saima. Oikea Saima on hyvin herkkä, haa-veileva, hiljainen, luonnon helmassa elävä Saima, joka katselee tähtitai- vasta tai kesäkuun vihreää hämärää, Saima, joka istuu sohvannurkassa (illalla ennen geometriantenttiä) ja kuuntelee, kun äiti soittaa Kuuta- mosonaattia, Saima, joka löytää miltei kaikessa jotakin kiehtovaa ja runollista, joka kuuntelee tuulen huminaa ja laineiden liplatusta.

II. 9.

Oi, Maija, tulen hulluksi! Tai ehkä olen jo. Joku ääretön, epämääräinen, valtava, tukahduttava kaiho valtaa minut. Kaihoan kaikkea ja en mitään. – – Joku hurja, kärsimätön, ikikaihoava olento on haudat- tu minun sydämeeni. Jotain kamalaa ja villiä ja kiihdyttävää piilek- sii minun lihavassa, proosallisessa olemuksessani. Jokin minussa vaatii ulos, pois kotoa, kodin rauhasta. Se haluaa heittäytyä mukaan villiin pyörteeseen, se haluaa olla kuuluisa! Se palaa halusta uhrautua jonkun aatteen puolesta, taistella, voittaa, elää!

Ja taas toinen tunne haluaa vain tyyneästi rakastaa, haluaa oman kodin rauhaa ja lepoa, tyyntä, suloista viihtyisää elämää. Se on varmaan nainen minussa. Se kaihoaa Ikirauhaa. Se kaipaa siten Jumalan yhteyteen.

Oi, minä en löydä Jumalaa! Hän on niin kaukana, kaukana.

— — —

Kivimuurit harmaina tuijottaa,
niiden sisällä elää mä saan.
Sun täällä voisinko saavuttaa,
miss' pauhaa, savuu ja meluaa,
– niin ahdasta, harmaata vaan.

Sinä oisitko tomussa kaupungin,
Sinä kirkas ja ihmeellinen!

— — —

Sinut löysin, kun taivahat sinersi,
suvituuli kun huminoi. –
Jäit maalle, sa pyhä, mun Jumalani –.

JUMALALLE

Oi, neuvo mulle tiesi,
ties oikea!
Ma pimeässä kuljen,
suo valoa!
On sielu toivotonna,
sit' armahda.
Suo ikipyhä sille
rauhasi Sa.

En tiedä, kunne kuljen,
oon sokea!
Oi, avaa silmän', Herra,
ja vapahda!
En sua nähdä saata,
oon kaukana.
Oi, näytä mulle tiesi,
ties oikea!

Syyskuussa 1926

18. 9.

Olen ollut perin runollisella päällä. Eilen kirjoitin koulusta tultuani iltapäivällä 6 runoa. Tänään yhden. Runopitoisia hetkiä! Nytkin tulen luultavasti kirjoittamaan jotain. Luulen että kuolisin, ellen voisi kirjoittaa.

19. 9.

Voi, minun täytyy todellakin ruveta lukemaan paremmin läksyjäni. Kesällä päätin, että luen priimukseksi, mutta nykyään en ole päättänyt mitään. Olen ollut vain kättyisä ja haluton ja haaveellinen ja alakuloinen ja häijy kotona. Kuinka kehtaan! Ei, minun täytyy tehdä koko käännös ja kääntää uusi lehti.

SAIMA HARMAJA

KOOTUT RUNOT

sekä runoilijakehitys päiväkirjojen ja kirjeiden valossa

SAIMA HARMAJA (1913–1937) oli synnynnäinen runoilijalahjakuus, joka kirjoitti nuoren ihmisen ehdottomuudella suoraan sydäimestä kumpuavia runoja. Niiden herkkyyks ja väkevä tunteikkuus ovat tehneet hänestä jo usean sukupolven tulkin, joka tavoittaa aina uusia lukijoita.

Päiväkirjat tuovat ainutlaatuisen näkökulman Harmajan runouteen ja persoonaan. Ystävien seurassa Saima Harmaja oli pidetty, hauska ja puhelias »Prätinä». Päiväkirjaa sen sijaan kirjoittaa syvälinen tyttö ja nuori nainen, joka haluaa runoilijaksi ja jonka valtaa vuoroin usko ja epäusko. Häntä harmittaa omien vanhempien nuiva suhtautuminen kirjoittamisesta kohtaan, mutta hän janoaa ja saa palautetta itseltään Mika Waltarilta. Saima Harmaja tekee hupaisia huomioita koulusta ja opettajista, iloitsee matkoista, kesäpaikasta Lohjan Jalassaareissa ja ihmisten seurasta, toisaalta hän tuntee, ettei kukaan ymmärrä häntä. Sairautensa vuoksi hän jää syrjään siitä elämästä, jota ikätoverit saavat huolettomasti viettää, mutta voimakkainta on rakkauden- ja kauneudenkaipuu ja kiihkeä halu kirjoittaa.

www.wsoy.fi 82.2 ISBN 978-951-0-39652-0

